

ÉLETJEL

TANULMÁNYOK AZ EZREDVÉGI TISZAZUG NÉPÉLETÉBŐL

SZOLNOK
2011

ÉLETJEL

Tanulmányok az ezredvégi Tiszazug népeletéből

Szolnok, 2011

Nagyillés Anikó

Időskorúak helyzete egy elöregedő társadalomban

Az idősök életkörülményeinek, illetve az őket összefogó intézmények kutatását azért tartom fontosnak, mert a Tiszazug országos viszonylatban is elöregedő területnek számít, vagyis a lakosság nagy részét a 65 éven felüliek teszik ki. (1. kép) Ennek az a fő oka, hogy a települések megtartó ereje kicsi, mert egyáltalán nincs, vagy nagyon kevés a munkahely, ami a középkorúakat és a fiatalokat helyben tartaná. Emellett a közelmúltban több iskolát is be kellett zárni, illetve társulni kellett más településekkel, így a gyerekek és a fiatalok ingázásra kényszerülnek. Ez pedig hosszú távon a családok nagy részének elköltözéséhez vezethet.

Az időskorúak általában nem költöznek el, hiszen egyrészt nem akarják egész életük munkáját, vagyis a házukat, esetleg földjeiket otthagyni, illetve nem tudnak és nem is akarnak idős korukra új életet kezdeni. Kérdésemre a legtöbb esetben az volt a válasz, hogy „innen el nem költözök, csak ha visznek”¹

Egészségük és anyagi lehetőségeik azonban nem minden esetben teszik lehetővé, hogy egyedül boldoguljanak. Emellett a magány is nagy probléma, hiszen az idősök a társadalom peremére kerültek.² Korábban hasznos tudásuk pedig a mai generáció számára már sok esetben elavult, haszontalan. Egyre kevesebb családban sajátítják el a fiatalok a korábbi generációk tudását.³ Emellett nagyon sok fiatalnak el kell költöznie egy-egy nagyobb városba, esetleg külföldre, mert otthon nem tud munkát találni. Ebből adódóan „a családok egyre inkább kivonódnak az idősök ellátásából”⁴ Emellett az is probléma, hogy „a nyugdíjazással, a mozgékonyosság csökkenésével meg- lazulnak a munkatársi és baráti kapcsolatok, gyérül a távolabb lakó rokonokkal való kapcsolat.”⁵

1 Önálló gyűjtés. Készült: 2009. július 6-án, Haleszban. Adatközlő: Harangzó Imréné. Készítette: Nagyillés Anikó

2 SZÉMAN Zsuzsanna 1988.5.

3 Vö. GIDDENS, Anthony 2008. 151.

4 BUDA Béla 1988. 13.

5 ANDORKA Rudolf 2006. 343.

Mindezek megoldására jöttek létre azok az intézmények, illetve közösségek, amelyek ezeket a problémákat igyekeznek áthidalni. Közösségekre azért van szükség, mert az idősek számára (is) „a közösség(ek) biztonságot nyújthat(nak): tartalma(ka)t, cél(oka)t adhat(nak) életének, szándékainak gazdagabb és színesebb kibontakozási lehetőséget képességeinek”⁶.

Nem minden településen található idősek otthona, vagy nyugdíjas klub (pl. Szelevény és Halesz), ezekben a helységeken többnyire a házi segítségnyújtás és a tananyagondnoki szolgálat látja el az idősekkel kapcsolatos szociális feladatokat. Az állami önkormányzati intézmények mellett fontos szerepük van az önszerveződő közösségeknek is (pl. nyugdíjas klub, Pávakör), ahol az idős társaságban van, megbeszélheti másokkal a problémáját, emellett lehetőséget ad az idősnek az önkifejezésre is. Mind az állami, mind az önálló csoportok biztosítják, hogy az idős ember úgy érezze, hogy tartozik valahova, egy közösség fontos része. Sajnos ezek az intézmények nem oldják meg teljes mértékben a nyugdíjasok problémáját. Egyrészt azért, mert nagyon sok idős változó okokból nem lesz tagja az adott klubnak (pl. mert nem akar csatlakozni, vagy az egészségi állapota miatt nem tud kimozdulni), másrészt, ezek a közösségek csak a problémák egy részét tudják megoldani, az anyagi és családi problémák például sokszor (részben vagy teljes mértékben) megmaradnak.

Kutatás célja, módszere, forrásai

Dolgozatom célja, hogy bemutassam és összehasonlítsam egymással az idősek klubját és az idősek otthonát. Emellett kitérek a házi segítségnyújtás ismertetésére is.

Az idősek kutatásával leginkább a szociológia foglalkozott, amely az időseknek a társadalmon belüli helyzetét, illetve az idősgondozást vizsgálta, holisztikus megközelítéssel. Részben én is ezzel a módszerrel vizsgálom a témát, hiszen az intézmények bemutatásakor arra is kitérek, hogy az idősek hogyan vesznek részt a településük életében, vagyis milyen szerepük van a közösség életében. Ezen kívül az idősek számára fenntartott idősek klubja, illetve házi gondozás az intézményesített idősgondozás része, amivel a szociológia viszonylag sokat foglalkozott. Ugyanakkor a nyugdíjas és idősek klubját az egyén szempontjából is bemutatom, vagyis, hogy a családi kapcsolatok lazulásával hogyan vették át ezek az intézmények (részben vagy teljes mértékben) a korábbi kapcsolatok helyét.⁷ A családi kapcsolat meglazulásának több oka is van, de ami különösen jellemző a Tiszazugra az, hogy a fiatalok más városba kénytelenek költözni vagy ingázni, így az idősek gondozását már nem igazán tudják felvállalni.

6 TIBORI Tímea-T. KISS Tamás 2000. 7.

7 Vö. TURAI Tünde 2009. 241-249.

Forrásaim elsősorban az önálló gyűjtésből származó interjúk, de emellett kisebb mértékben felhasználok településeken megjelenő folyóiratok idősekre vonatkozó részeit is, illetve az egyén és közösség témában megtalálható egyes szakirodalmakat.

Az idősek segítségével intézményesített formában az idősek otthona, a házi gondozás, az idősek klubja és a nyugdíjas klub foglalkozik. Ezek közül az első három állami intézmény, míg a „nyugdíjas klub az egy kis önszerveződő...baráti társaság”⁸. Ezt fontos kihangsúlyozni, hiszen a köztudatban az idősek klubját és az nyugdíjas klubot szinonimaként használják. Közös viszont bennük, hogy segítenek tartalmassá, hasznossá tenni az idősek hétköznapjait, emellett sok esetben együtt is ünnepelik az ünnepeket a tagok, amely viszont azért szerencsés, hiszen sok olyan idős is van, akinek a klub a családja, illetve az a közösség, ahova tartozni tud. A közösséghez való tartozás tudata pedig biztonságot nyújt, mert van kinek elmondani a problémáit, bajait, esetleg segíteni is tudnak abban, hogy ezek a problémák kisebb-nagyobb mértékben megoldódjanak.⁹

Idősek Klubja

Az idősek klubjába elsősorban olyan idős emberek járnak, akik még el tudják látni magukat, ugyanakkor sok esetben egyedül élnek, magányosak, és a klub közösséget, társaságot jelent nekik, hiszen, ahogy az egyik klubtag megfogalmazta: „Kényelem van, szeretetet kapunk, tiszteletet, megbecsülést. Itt jól érzem magam. Mert eladtam a lakásom, emeletesbe mentem, nem tudok megszokni. Mert magamra zárom az ajtót, mindenki megy. Itt meg szeretettel várnak, meg fogadnak bennünket.”¹⁰

Átlagosan 15-20 fő látogatja, ami a településeken élő idősek töredéke. Arra, hogy a többi nyugdíjas miért nem megy, többféle válasz létezik: nem szeretnek emberek közé menni, otthon el tudják magukat foglalni (kertészkednek, háztartási munkát végeznek), vagy az egyik adatközlő szerint attól is félnek sokan, hogy nem tudnak a klubban a többiekkel miről beszélgetni, vagy a külvilág megszólja őket azért, mert klubba járnak.

A klubok látogatóinak több mint 90%-a nő, a férfiak csak elvétve fordulnak elő. Andorka Rudolf szerint ennek az az oka, hogy sokkal több özvegyasszony van, mint

8 Önálló gyűjtés. Készült: 2009. július 7-én, Öcsödön. Adatközlő: Losoncziné Szilágyi Ildikó, az Egyesített Szociális Intézmény vezetője. Készítette: Kávai Andrea Edit és Nagyillés Anikó

9 Vö. TIBORI Tímea -T. KISS Tamás 2000. 7.

10 Önálló gyűjtés. Készült 2009. július 8-án, Kunszentmártonban. Adatközlő: Seres Pálné. Készítette: Kávai Andrea Edit.

özvegyember. Ennek pedig az az oka, hogy a férfiak átlagosan 5-9 évvel korábban meghalnak, ráadásul házasságkötéskor idősebbek is a feleségüknél.¹¹

A klubba járók átlag életkora 60-70 év körül van. Az ennél fiatalabbak még többnyire dolgoznak, az idősebbeknek pedig legtöbbször az egészségi állapota nem engedi meg, hogy kimozduljon otthonról (szerencsére vannak kivételek).

A fiatalokról való véleményük változó: van, aki szereti őket, de van, aki nagyon rossz véleményen van róluk. Volt, aki sajnálta őket, és azt mondta, hogy nem cserélné velük, mert ő jobb helyzetben van, hiszen ő megkapja a nyugdíját, de a fiatalok vagy el tudnak helyezkedni, vagy nem. Éppen ezért, aki csak teheti, segíti a gyerekeit, unokáit.

Szelevény és Cserkeszölő kivételével mindenhol megtalálható az idősek klubja. Általában délelőtt 8-10 órától délután 4-ig van nyitva az intézmény. Átlagosan 5-6 gondozónő dolgozik a klubban. A klubtagoknak és az idősek otthonában élő öregeknek is van házirendje. Az idősek klubja esetében a házirend tartalmazza az idősek és a dolgozók jogait, a térítési díjat, az intézmény által nyújtott szolgáltatásokat (tisztálkodási lehetőség, mosás, vasalás, telefonhasználat, illetve itt vannak leírva az ünneppel, vendégfogadással, programokkal kapcsolatos információk is), és az ebéd elfogyasztásának idejét. Elvileg külön működik a két intézmény, de különösen azokon a kisebb településeken,¹² ahol a klub és az otthon egy épületben van, ott a két közösség élete „összefolyik”, vagyis vannak közös programjaik (például meghívják előadókat, akik lehetnek énekesek, de olyan egészségügyi szakemberek, akik egészségügyi felvilágosító előadást tartanak). A programokat Török Ildikó, az intézményvezető-helyettes így foglalta össze: „Inkább a videofilm-vetítés az, amire bejönnek, az Istentiszteletre, arra jó páran bejárnak, mert azért ez sokkal jobb hangulatú itt, mint a templomban. Azért sokkal közvetlenebb, mg itt tényleg annyira rugalmas a lelkész, hogy azt énekelnek, amit ők akarnak és ők szeretnek, azokat a dalokat. Akkor szokott szüreti ünnepség lenni. De hogyha rendezünk ilyen kézműves-foglalkozást, főleg karácsony előtt szokott lenni, hogy ezt-azt készítünk, akkor arra is jönnek, és akkor együtt viszik haza nagy örömmel. Mindig olyat szoktunk általában kitalálni, az unokáknak készítsünk valamit és ez nagyon tetszik nekik. Úgyhogy amúgy van olyan klubtagunk, aki szinte csak ilyen vérnyomás- meg cukormérésre jár be. Tehát így megoszlanak az igények.”¹³

Fizetni kell a nappali ellátásáért valami jelképes összeget, amiért cserébe az idős ott fürödhet, moshat. Emellett ha valakinek valamilyen problémája van (például hivatalos papír kitöltése, gyógyszer kiírása), akkor a gondozónők segítenek nekik meg-

11 ANDORKA Rudolf 2006.410.

12 Például Tizsasason, amely 1200 fős település.

13 Önálló gyűjtés. Készült: 2010. július 8-án, Tizsasason. Adatközlő: Török Ildikó. Készítette: Nagyillés Anikó

oldani. Emellett a klubban egészségügyi ellátás (vércukormérés, vérnyomásmérés) és étkezési lehetőség is van. Sokan csak megebédelnek és hazamennek, de vannak olyanok is, akik ebéd után még egy kicsit ott maradnak, sziesztáznak, beszélgetnek, tévét néznek, társasjátékoznak.

A klubban étkezési lehetőség is van. Az ebéd árát az idős nyugdíjához mértén számolják ki. A szociális törvény értelmében ugyanis a térítési díj nem lehet több, mint az illető idős jövedelmének 25%-a (még akkor sem, ha elvileg többre kerülne). Ezzel a módszerrel az idősek spórolni is tudnak, hiszen az ebéd ezáltal kevesebből jön ki, mintha otthon készítené el.

Az idősek motivációjáról kunszentmártoni adatközlőm a következőket mondta: „elsősorban a magány enyhítésére társaságban vannak, feladatokban, hogy reggel be kell jönni...”¹⁴ A klub célja tehát nemcsak a szociális ellátás, hanem a közösségtartás az idősek számára.

Délelőtt a gondozónők általában programokat szerveznek, ha erre van igény. Ha nincs, a házirendben az is fel van tüntetve. A különböző közös tevékenységek célja, a közösségépítés, a hasznos időeltöltés, illetve az önkifejezés segítése. A programok sokfélék lehetnek: énekelnek, barkácsolnak (különösen karácsony és húsvét előtt) (2.kép). Ha a tagok aktívak, fellépésre is elvihetik őket. Ilyenkor előtte énekpróbákat tartanak az idősek egy-egy gondozónő irányításával. Évente megrendezik a Szép Korúak, de Ifjú Szívűek versenyét, (4. kép) és a Sportversenyt (3. kép), elsősorban a bentlakásos otthonban élők számára, de az idősek klubjába járókat is gyakran elviszik magukkal. (Különösen abban az esetben, ha a bentlakásos otthonból nemigen lehet vinni időseket, mert például súlyosan betegek, időskori elbutulásban (demencia senilis) szenvednek, vagy egyszerűen csak nincs kedvük elmenni.)

A barkácsolás esetében többnyire egyszerűbb technikáktól (ragasztás, festés) kezdve a üvegfestésen, dekopázs technikán keresztül a sógyurmáig sok mindent kipróbálhatnak. Különösen, ha egy épületben van az idősek klubja az idősek otthonával, az ilyen jellegű tevékenységeik is történhetnek együtt. (2. kép)

A programok általában nem kötelezőek, így vannak olyanok is, akik önállóan foglalják el magukat, vagyis legtöbbször a jó ismerőseikkel, barátaikkal beszélgetnek, esetleg olvasnak, kötögetnek, társasjátékoznak, tévét néznek, beszélgetnek. Olyanok is vannak néhányan, akik csak hallgatják a beszélgetéseket.

A klubszobában nyitvatartási időben fogadhatják az idősek az odalátogató rokonaikat, barátaikat, ismerőseiket.

14 Önálló gyűjtés. Készült: 2009. július 8-án, Kunszentmártonban. Adatközlő: Kazai Éva. Készítette: Kávai Andrea Edit és Nagyillés Anikó.

Az ünnepek közül megünneplik az Anyák napját, Húsvétot, Karácsonyt, illetve bizonyos időközönként¹⁵ a névnapokat, születésnapokat. Nagyobb ünnepeken (Karácsony) az intézmény zárva van, ezért néhány nappal korábban ünneplik meg.¹⁶

Nyugdíjasklub

A nyugdíjasklubok önszerveződő csoportok, amely általában baráti- vagy munkaközösségből alakulnak ki. A tiszazugi települések kétharmadában van ilyen intézmény.¹⁷ Az átlagéletkor általában 50 és 80 év között van. A klubok vezetői a tagok közül kerülnek ki. Vagy a tagok választják ki, vagy az előző vezető nevezi ki (legtöbbször ebben az esetben is a tagok beleegyezésével történik).

A nyugdíjaskluboknak van megyei és országos szintű intézménye is. (Ilyen például a Nyugdíjasklubok és Idősek „Életet az Éveknek” Országos Szövetsége) Ezek is segítik a helyi klubokat, többnyire programok, pályázat formájában.

A klubok lehetnek önfenntartóak (ilyen esetben tagdíjat szednek), és/ vagy a polgármesteri hivatal támogatja őket. Ennek összege eltérő, optimális esetben 10 000-30 000-50 000 Ft közt van. Emellett a Művelődési Ház biztosítja számukra, hogy ott tarthassák az összejöveteleiket (5. kép) ilyenkor az ottlétükért nem kell fizetniük. Olyan nyugdíjasklubok is vannak (például Tiszainoka, Cserkeszölő) amelynek saját klubépülete van.

Nyugdíjasklubba általában azért járnak, mert szeretnének egy közösség részeivé válni. Ezt az egyik adatközlőm így fogalmazta meg: „Én nagyon szeretek ide járni, mert valami kis közösség... úgyhogy ez csak kell így az életbe az embernek, hogy egy kicsit valahova úgy érezze, hogy tartozik valahova az ember.”¹⁸ Emellett a klub segít a hétköznapi nehézségein túllépni. Ha egy nyugdíjasklub jól működik (ami legalább annyira függ a vezetőtől, mint a tagoktól), akkor az a közösség egyfajta szociális hálót, a másokhoz való tartozás tudata pedig egy olyan biztonságérzetet okoz a tagokban, hogy noha az évek előre haladtával kapcsolatainak egy részét elveszítették/elveszítik, nincsenek egyedül, mindig van hova fordulni. Az összetartozás élményéről az egyik adatközlőm a következőképpen beszélt: „...és olyan bölcsek, én olyan sokat tanultam... nem csak énekelni tanultam ott, hanem... a türelmet, azt, hogy toleránsak egymással, azt, hogy... azt, hogy úgy támogatják egymást, mindenkinek fáj valamije, de nem azzal foglalkoznak, hogy fáj valakinek valamije, hanem egymást... akár ké-

15 Nagyréven például negyedévenként

16 Főleg, ahol egy épületben van az idősek otthona és klubja, ott előfordul, hogy együtt ünneplik.

17 ez alól kivétel Nagyrev, Tiszaug, Tiszasas

18 Önálló gyűjtés. Készült: 2010. július 12-én, Cserkeszölőn, az Őszi Napfény Nyugdíjas Klub épületében. Adatközlő: Gulácsi Istvánné, klubtag. Készítette: Nagyvillés Anikó.

zen fogva is felsegítjük a színpadra is... és... énekelünk. Akkor már elfelejtjük, hogy hol fáj, hanem csak énekelünk.”¹⁹

A lelki segítség mellett fontos megemlíteni, hogy a klubtagok gyakorlati segítséggel is próbálják segíteni a klubtársaikat. Molnár Károlyné, a tiszakürti Hulló Levelek Nyugdíjas Klub vezetője ezt így fogalmazta meg: „Aztán közben olyan van, hogy van, aki rászoruló és segítünk rajta, segítséget nyújtunk, összefogunk. Klubnak van összerakva egy kis pénze és abból, hogyha olyan van. Gyógyszert megvásároljuk neki, meg segítünk, ha valahol nincsen közművesítve, nincs gáz, akkor elmegyünk fát összevágni annak a bizonyos illetőnek, aki már korosabb, mert vannak köztünk nyolcvanon felüli tagok is...”²⁰

A nyugdíjasklub tagjai kéthetente²¹ vagy havonta tartják a gyűléseiket, amelyen megbeszélik az előző gyűlés óta történeteket, illetve megbeszélik/megszavazzák, hogy melyik klubok meghívását fogadják el, melyiket nem, illetve, hogy elmenjenek-e termékbemutatóra, tájékoztatóra (10. kép), kirándulásra, ha igen mikor és hova. Az idősök klubjával ellentétben nincs konkrét éves tervük, vagyis egy-egy alkalomtól eltekintve (bankett, karácsonyi ünnepség, névnap/születésnap megünneplése) a programokat nem beszélük meg már év elején, hanem év közben alakul ki, a fenti módon. A bankettet, kirándulást, névnapot/születésnapot (6. kép) azért kell ilyen szempontból külön venni, mert ezeket általában minden évben hasonló időpontban ünneplik.

A legtöbb klub évente egyszer (vagy többször) kirándulni megy. Ennek a helyszíne megbeszélés/szavazás alapján történik, a klubtagok és a vezető közösen döntenek el. A csépai Mosolyklub tagjai például eljutottak többek között Pannónhalmára, Máriaremetére, a Zirci Arborétumba vagy a tiszaföldvári Dalos Nyugdíjas Klub elutazott például Gödöllőre a Sissy kastélyba és máriabesnyői kegytemplomba. Az utazás célpontjai tehát szakrális és világi helyszínek egyaránt lehetnek. A kirándulásra a pénz egy részét a fent említett támogató(k)tól (pályázatok, önkormányzat) kapják, másrészt összeadják. A helyi önkormányzattól esetenként kisbuszt is kaphatnak. Ez is segít nekik abban, hogy ne kizárólag „otthon üljenek”, hanem kicsit ki tudjanak mozdulni. Emellett a kirándulás jó alkalom a közösségi kapcsolatok erősítésére is. (11. kép)

Nem csak a nyugdíjaskluboknak segítenek, hanem ők is részt vesznek az adott településen lévő ünnepeken (énekel, tánccal fellépnek, süteményt sütnek, koszorúznak). (7. kép) Egyik adatközlőm ezt így mesélte el: „... tehát számítanak is ránk,

19 Önálló gyűjtés. Készült: 2009. július 4-én, Mesterszálláson, a falunapon. Adatközlő: Dradiczné Vass Eszter, az Együtt Egymásért Nyugdíjas Klub tagja. Készítette: Kávai Andrea Edit és Nagyillés Anikó.

20 Önálló gyűjtés. Készült: 2010. július 10-én, Tiszakürtön. Adatközlő: Molnár Károlyné. Készítette: Nagyillés Anikó

21 Például a tiszaföldvári Őszidő Nyugdíjas Klub

mondhatom azt. Ha bármi van, hogy páran menjünk már, vagy... Tehát azért mondom, hogy nekünk még ebből a kicsiből arra is van gondunk, hogy még március 15-én is megyünk koszorúzni, a hősök napján, májusban, (...) tehát ezen mindegyiken részt veszünk. Mindig mondom a lányoknak, hogy „figyeljete, ne csak kérjünk”, mert lássák azt, hogy tényleg mindenütt ott vagyunk.”²² A tisztainokai nyugdíjasklub pedig például a falunap alkalmából megvendégelte a falut az általuk készített lángossal. (9. kép)

A nyugdíjasklubok általában negyedévenként ünneplik meg a tagok névnapjait/születésnapjait. Erről Mészáros Józsefné, az öcsödi József Attila Nyugdíjas klub vezetője így mesélt: „névnapok vannak, mégpedig úgy oldjuk meg a névnapokat, hogy negyedévenként. Akkor viszont egész nagyszabású. Akkor a nagyterembe megyünk be és akkor így nagy U-alakba terítjük az asztalt, mert hatvanan-hetvenen is összejövünk. És akkor mindig az érintett névnaposok ...a negyedévben mindig (...) sokféle névnap összejön.”²³ A névnaposok ilyenkor általában egy szál virágot, esetleg a férfiak egy üveg bort kapnak.

A karácsonyt többnyire a családdal ünneplik, ugyanakkor a tiszaföldvári Őszi Nyugdíjas Klub például együtt ünnepli a karácsonyt. Ilyenkor fenyőfát állítanak, apróbb ajándékokkal kedveskednek egymásnak. Ezekre a rendezvényekre a helyi önkormányzati képviselőket, polgármestert is meghívják (akik támogatják az ünnepet).

Évente egyszer a klubok tartanak évzáró bankettet, amelyre egyrészt az önkormányzat képviselőitől és a polgármestertől kapnak támogatást tombola és/vagy készpénz formájában, másrészt a klubtagok befizetnek egy előre megbeszélte összeget (vagy maradt annyi a tagdíjából befolyt összegből, hogy ilyenkor nem kell fizetniük). Erre az alkalomra meghívhatják egy-egy más településen tevékenykedő, baráti nyugdíjasklubot, a helyi polgármestert és a helyi képviselőket. Előfordul, hogy egy-egy nótáénekest vagy zenészt is meghívják. A tombolából a klubnak bevétele lesz.

A nyugdíjasklubon belül a legtöbb településen működik Énekkör, Tánckör, esetleg Citerazenekar (például Csépán). Ezek a belső körök versenyekre is eljárnak, ahonnan a legtöbb esetben oklevéllel, minősítéssel érkeznek vissza. Emellett ezek a körök járnak el fellépni a falunapokra, vagy például a cserkeszőlői Országos Nyugdíjas Találkozóra. Készítettek külön fellépő ruhát, a legtöbb körnek többféle is van. Ezek a fellépő ruhák vagy népiesek és/vagy ünnepi viseletek (kosztüm, fekete nadrág és fehér blúz). (8. kép)

22 Önálló kutatás. Készült: 2009. augusztus 25-én, Tiszaföldváron. Adatközlő: Arany Jánosné. Készítette: Kávai Andrea Edit és Nagyillés Anikó.

23 Önálló kutatás. Készült: 2010. 07. 10-én, Öcsödön. Adatközlő: Mészáros Józsefné. Készítette: Nagyillés Anikó.

A nyugdíjasklubok tevékenykedhetnek önmagukban²⁴, de nagyon sok klub tartja egymással a kapcsolatot, elsősorban a Tiszazugon belül, de előfordul, hogy más területről is.²⁵ A szomszédos klubokhoz kölcsönösen eljárnak fellépni és/vagy bankettre.

A nyugdíjasklubok tevékenysége a legtöbb településen megjelenik a helyi újságok lapjain is, illetve kisebb-nagyobb mértékben a település honlapján is.²⁶

Házi gondozás

Végezetül a házi gondozást mutatom be, amelyet olyan idősök vesznek igénybe, akik otthon élnek, de önmaguk ellátásában kisebb nagyobb segítségre szorulnak, ugyanakkor vagy nem annyira súlyos az állapotuk, hogy állandó ellátásban kelljen részesülniük, vagy az állapotuk súlyos, de a gondozónő és a család otthon is el tudja látni az idős embert, esetleg a nyugdíjas még nem jutott be idősök otthonába (mert például várólistán van).

Nagyon sok olyan idős van, akik egyik közösséghez sem csatlakoznak. Ennek többféle oka lehet. Egyrészt, azt tapasztaltam, hogy nagyon sok idős, ha egészségi állapota lehetővé tenné is, nagyon nehezen szánja rá magát arra, hogy kimozduljon. Másrészt sokan nem ismerik, vagy csak felszínes ismereteik vannak a helyi nyugdíjasklubról, idősök otthonáról, így nem is nagyon vonzza őket.

Az otthon élő idősök nagy része elfoglalja magát, egészségének, erejének megfelelően kertészkedik, ellátja magát. Sokan igénybe veszik a házi segítségnyújtást is.²⁷ A házi segítségnyújtás mértéke többféle lehet. Ezt az egyik szociális gondozónő így foglalta össze: „Tehát a gondozottak változóak, hogy ki mit igényel. Nekem van két vak nénim, ahova kétszer megyek naponta, délelőtt, meg délután, tehát ott mindent nekem kell csinálnom. Ott reggeliztetek, takarítok, mindent intézek, orvoshoz megyek, tehát... mindent az égadta egy világon mindent én csinálok nekik. A vacsorájukat készítem, tejet forralok, bevásárolok, tehát teljes házvezetést kell csinálni. De van olyan például, ahol csak... bevásárolok, fürdetek.”²⁸ Arra is van lehetőség, hogy az idősnek elvigyék az ebédjét. Olyanok is vannak természetesen, akiknek leginkább arra van szükségük, hogy valaki elbeszélgessen velük, ugyanis sok idősnek szinte csak a gondozónő a családja. (Annak az aránya, hogy mennyi idős van teljesen egyedül,

24 Például a kunszentmártoni Pedagógus Nyugdíjas Klub

25 A tiszakürti Hulló Levelek Nyugdíjas Klub például el szokott menni a Kürtök Találkozójára – voltak Csallóközkürtön, Hidaskürtön -.

26 Elérhetőség, település programjai között a róluk készült képek

27 Ami az Egyesített Szociális Intézmény része, vagyis állami intézmény.

28 Önálló gyűjtés. Készült: 2009. augusztus 26-án, Tiszaföldváron. Adatközlő: Csengeri Attiláné, szociális gondozónő. Készítette: Kávai Andrea Edit és Nagyillés Anikó

településenként változik, nem igazán lehet általánosítani.) Általában egy gondozottra egy órányi gondozási idő jut, hiszen egy-egy gondozónőnek naponta 4-6 időshöz kell elmennie. Ezt az időtartamot jogszabály írja elő.²⁹

Összegzés

Ezek a közösségek tehát összefogják, segítik az időseket és közösségteremtő erejük van. Segítik pótolni azokat a kapcsolatokat, amelyeket az egyén az évek során elveszített vagy fokozatosan elveszít. Értelmet és változatosságot is ad a klubtagok életének, hiszen programok vannak, amelyeken részt vesznek, vagyis az idős úgy érezheti, hogy szükség van rá. Egyúttal lehetőséget kínálnak a közösségért való munkára is.

A kluboknak kapcsolatuk van más klubokkal, a település vezetőivel, az ünnepi műsoron keresztül a település többi tagjával, vagyis a nyugdíjasok a periférikus helyükről³⁰ kisebb-nagyobb mértékben visszakerülnek a társadalomba.

Annál is inkább, mivel az idősek klubja és a nyugdíjasklub szinte mindenhol kapcsolatban áll a polgármesteri hivatal mellett a helyi óvodával, általános iskolával, amelyek programjait lehetőség szerint programokkal és/vagy (ha tehetik) anyagilag igyekeznek támogatni. Az óvodások és az iskolások évente eljár(hat)nak a klubok nagyobb ünnepeire (nőnap, anyák napja, farsang) fellépni.

A kluboknak két fajtája van, amelyet a hétköznapi életben ugyan egymás szinonimájaként szoktak használni, ennek ellenére jogi és tartalmi szempontból fontos különbségek vannak köztük: az idősek klubja szociális gondozónők által vezetett állami intézmény, míg a nyugdíjasklub az idősek által alapított, egyik (vagy több) tagjuk által vezetett, többé-kevésbé önfenntartó közösség. Céljuk ennek ellenére hasonló, elsősorban az idősek életének megszépítésére, segítésére irányul.

Több nyugdíjasklubban is mostanában történt vezetőségváltás (kunszentmártoni Városi Nőklub, öcsödi József Attila Nyugdíjas Klub). Az új vezetők a régiek példáit követve, de azt az elképzeléseik szerint kisebb-nagyobb mértékben átalakítva viszik tovább.

Ezúton szeretném megköszönni kutatásvezetőmnek, Prof. dr. Barna Gábornak a segítségét, illetve köszönettel tartozom az adatközlőimnek és mindazoknak, akik valamilyen formában segítettek a tanulmány létrejöttét.

29 Ebben az egy órában természetesen nincs benne például a gyógyszerkiírás, beviselés stb.

30 Vö. GIDDENS, Anthony 2008. 151.

IRODALOM

ANDORKA Rudolf

2000. Bevezetés a szociológiába. Budapest

BUDA Béla

1988 Előregedés és társadalom. In: SZÉMAN Zsuzsa (szerk.): Nyugdíjkor (hátár?). Magyar Nők Országos Tanácsa, 11-27.

CSEPELI György

1988. A közösségépítés új alternatívái Magyarországon. In: BESENYI Sándor (szerk.): Egyén - Közösség. Gyűjtemény a TIT szegedi XVII. Művelődéselméleti Nyári Egyetemének előadásából. Szeged, 36-55.

GIDDENS, Anthony

2008. Szociológia. Budapest

HAMAR Anna

1982. Az öregek néprajzi kutatásának szempontjai. In: BALASSA Iván - UJVÁRY Zoltán (szerk.): Néprajzi tanulmányok Dankó Imre tiszteletére. Debrecen, 663- 669.

SZÉMAN Zsuzsa

1996. Az idősek helyzete az átalakuló magyar társadalomban. In: GÁTHY Vera SZÉMAN Zsuzsa (szerk.): Öregedés Közép-Európában. Szociális-Technikai Innováció. Budapest, 39-45.

TIBORI Tímea-T. KISS Tamás

2000. Közösségi formációk. Új Mandátum SZIE JFK Társadalomelméleti, Közművelődési és Felnőttoktatási Intézet. Budapest.

TÖNNIES, Ferdinand

1983. Közösség és társadalom. Budapest.

TURAI Tünde

2009. Szomszédok, barátok, jóemberek és egyéb nem rokoni kapcsolatok az idősek szemszögéből. In: BALI János - TURAI Tünde (szerk.): Élet/Út/Írások – Szilágyi Miklós tiszteletére. Budapest, 241-249.

Adatközlők jegyzéke

1. Arany Jánosné – Dalos Nyugdíjas Klub vezetője, Tiszaföldvár
2. Balla Károlyné – szociális gondozónő, Halesz-Szelevény
3. id. Balla Károlyné, nyugdíjas, Halesz
4. Balla Lajosné – nyugdíjas, Kunszentmárton
5. Czene Krisztina, Egyesített Szociális Intézmény vezetője, Tiszaföldvár
6. Csengeri Attiláné – szociális gondozónő, Tiszaföldvár
7. Dobákné Deák Éva, Mosoly Klub vezetője, Csépa
8. Dradicsné Vas Eszter, Együtt Egymásért Nyugdíjas Klub tagja, Mesterszállás
9. Dr. Cseuz Imre, nyugdíjas, Kunszentmárton
10. Dr. Séra Gyuláné, nyugdíjas, Kunszentmárton
11. Farkas Józsefné, a Pedagógus Nyugdíjas Klub vezetője, Kunszentmárton
12. Gácsi Istvánné, Városi Nőklub volt vezetője, Kunszentmárton
13. Gácsi Jánosné, Szőke Tisza Nyugdíjas Klub vezetője, Tiszainoka
14. : Gulácsi Istvánné, Őszi Napfény Nyugdíjas Klub tagja, Cserkeszőlő
15. Harangozó Imréné – nyugdíjas, Halesz
16. Hegedűs Károlyné – nyugdíjas, Halesz
17. Herkó Béláné – Homoki Barátság Nyugdíjas Klub vezetője, Cibakháza
18. Horváth Jánosné, az Oltárdíszító Egylet tagja (nyugdíjas), Kunszentmárton
19. Jurica Józsefné – Mozgássérültek Klubjának vezetője, Cibakháza
20. Kazai Éva – Idősek Klubjának vezetője, Kunszentmárton
21. Kocsis Mária – nyugdíjas, Halesz
22. Korcsony Istvánné – nyugdíjas, Szelevény
23. Kóródi Istvánné – nyugdíjas, Öcsöd
24. Kotten Józsefné – Szociális Alapellátási Központ szociális gondozója, Kunszentmárton
25. Losoncziné Szilágyi Ildikó – Egyesített Szociális Intézmény, Öcsöd
26. Mészáros Józsefné, Öcsödi Nyugdíjas Klub vezetője, Öcsöd
27. Molnár Károlyné, Hulló Levelek Nyugdíjas Klub vezetője, Tiszakürt
28. Prekup János, nyugdíjas, Kunszentmárton
29. Rónyai Imréné – szőnyegszövő, Öcsöd
30. Sándorfi Jánosné – szociális gondozónő, Szelevény
31. Seres Pálné – nyugdíjas, Kunszentmárton
32. Szaszko Mátyásné, Együtt Egymásért Nyugdíjas Klub vezetője, Mesterszállás
33. Szántó Gábor – tanya és falugondnok, Szelevény

34. Szendrei László, nyugdíjas, Tiszasas
35. Szécsi Lajosné – szociális gondozónő, Tiszaföldvár
36. Székelyné Kiss Anikó, a Gondozási Központ vezetője, Nagyrév
37. Szőke Józsefné, a Rózsafüzér Társulat vezetője, Kunszentmárton
38. Tárkány Mihályné, a Homoki Barátság Nyugdíjas Klub vezetője, Tiszaföldvár
39. Tóthné Szelecki Melinda, a Gondozási Központ vezetője, Cibakháza.
40. Török Ildikó, az Alkony Gondozási Központ Bentlakásos Idősek Otthon intézményvezető helyettes, Tiszasas
41. Tyihák Zoltánné – az Őszidő Nyugdíjas Klub vezetője, Tiszaföldvár

Képjegyzék

Területi egység	Gyermeknépesség eltartottsági rátája (%)			Öregedési index (%)		
	1990.	2001.	2007.	1990.	2001.	2007.
Jász-Nagykun-Szolnok megye	33,2	26,3	23,3	61,7	88,1	106,1
Hajdú-Bihar megye	33,8	27,4	24,3	53,5	73,4	86,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	37,4	30,6	27,1	46,3	63,1	72,7
Észak-alföldi régió	34,9	28,3	25,1	52,8	72,9	85,6
Magyarország	31,0	24,3	22,1	64,5	91,3	104,9

1. kép: Öregedési Index. Forrás: www.ksh.hu. Levéve: 2010. október 10.

2. kép: Ajándékok (idősek munkái).
Kunszentmárton, idősek otthona. Fotó: Nagyillés Anikó

3. kép: Sportverseny. Kunszentmárton.
Forrás: www.kunszentmarton.hu/rendezvenyek/galeria
2010. október 13-i letöltés.

4. kép: Kulturális és Sportverseny.
Kunszentmárton. Forrás: www.kunszentmarton.hu/rendezvenyek/galeria.
2010. október 12-i letöltés.

5. kép: Klubszoba. Mesterszállás.
Fotó: Nagyllés Anikó

6. kép: Születésnap- Mosoly Klub, Csépa;
Fotó: Dobákné Deák Éva

7. kép: Koszorúzás, Tiszakürt (az első világháborús szobornál)
Fotó: Nagyillés Anikó

8. kép: Az Együtt Egymásért Nyugdíjas Klub
fellépése (Mesterszállás, falunap);
Fotó: Nagyillés Anikó

9. kép: Szőke Tisza Nyugdíjas Klub, lángos sütés (falunap); Tiszainoka.
forrás: www.tiszainoka.hu/galeria
2010. október 14-i letöltés.

10. kép: Bűnmegelőzési tájékoztató időseknek. 2010. 06.03. (Fotó: Kovács Andor)

Forrás: www.cibakhaza.hu/képgaleria/2010

Bűnmegelőzési tájékoztató időseknek.

2010. október 12-i letöltés.

11. kép: Őszi Napfény Nyugdíjas Klub, Cserkeszőlő. Kirándulás.

Forrás: Cserkeszőlői Hírek. 2007. október. X. évfolyam. 3. szám